

EKONOMİ HABERCİLİĞİNİN KAMUSAL GÖREVLERİ

Erkan YÜKSEL*

Social Responsibilities of Economic News

This article is dealing with original social responsibilities of economic or financial and business news writing. Giving correct information, being a barometer of economy, to make easy to deciding, showing alternative ways to economy, farseeing, to claim economic values, to make known power focuces, to make contrubution to compromise, being a social detective, to control, to depend on journalism ethics.

.....

Demokratik toplumların üzerinde durduğu toplumsal dengenin üç ayağı yasama, yürütme ve yargı ise dördüncü ayağını da basın oluşturur. Toplumların ilerlemesinde ya da gerilemesinde motor görevi gören dinamiklerin en başında basın gelir. Bir iletişim ve toplumsallaşma aracı olan basın; tehlike ve farsıtları haber veren bekçi, önemli toplumsal sorunlar konusunda uzlaşma ve karara varmayı kolaylaştırmak üzere alternatifler sunan danışman, toplumun yeni üyelerine, kurulu kültürü ileten öğretmen, güldüren, dinlendiren, eğlendirici, ticareti hızlandıran ve genişleten işadamıdır. (Öke, 159).

Basının işadamı olma işlevi çoğunlukla ayrı bir haber türü olan ekonomi haberciliğine düşen bir görevdir. Ekonomi haberciliği, yaşamın ekonomik yönüne ilişkin haber olaylarının ele alındığı bir uzmanlık alanıdır (Yüksel, 1999:162). Basının haber ve bilgi sağlama,

* Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Basım ve Yayımcılık Bölümü.

toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı hazırlama, eğitim, kültürün gelişmesine katkı, eğlendirme ve bütünleştirme gibi işlevlerinin yanında işadamları yönü ağır basan ekonomi haberciliğinin gerek içeriği ve gerek habercilik anlayışı, muhabiri ve okuru ile farklı bir yapı sergilediği görülmüştür.

En başta ekonomi haberlerinin haber kaynakları; iş ve sermaye çevreleri, devletin ekonomik karar alma merkezleri ve ekonomik kurumları, resmi kurumlar, öğretim elemanları, reklamverenler ve halkla ilişkiler birimleri gibi geniş bir yelpaze uzanır.

Haber konuları da farklıdır. Bankacılık, otomotiv ve özelleştirme konuları 1990'lara damgasını vuran gündem haberleridir. (Yüksel, 1996:195-219). Bu haberlerin okurları da diğer okurlardan ayrı özelliklere sahiptir. En azından ekonomi bilgisi, ilgisi ve aktif katılımı ekonomi okurlarının ortak özellikleridir. (Yüksel, 1999: 163-165). Sıradan bir okur bile ekonomi sayfalarını araladığında bunların farklılığını sezer ve ayrı bir önemle okumaya koyulur.

Bu farkı yaratan ekonomi habercileri de diğer habercilerden farklı niteliklere sahiptirler (Yüksel, 1999:165). Bir ekonomi muhabiri en azından ekonomi bilgisine sahip, rakam okuyabilen, mantık ilişkisi kurabilen, uzman olmasa bile para ve sermaye piyasalarından anlayabilen, cebindeki parasının hesabını yapabilen kişidir. Daha ileride ise ekonomi muhabiri ekonomiyi yorumlama, değerlendirme, ardındaki gerçek amaç ve hedefleri ortaya çıkarıp okura manipülasyondan arınmış doğru bilgiyi ulaştırma becerisine sahiptir. Bunun yanında bu bilgileri yerinde kullanabildiği iyi bir gözlem ve araştırmacılıkla doğru sonuçlara ulaşabilme yeteneği de aralınsal şartlar arasında sayılabilir.

Ekonomi haberciliğinin altı çizilmesi gereken bir başka özelliği bu haber türüne müdahale eden unsurlardır. (Yüksel, 1999:165-166). Diğer haber türlerinden ayrı olmasa da grup ve çıkar baskıları, reklam ve halkla ilişkiler faaliyetleri, kişiler menfaatler ve ilişkiler gibi unsurlar arasında ilk ikisi ekonomi haberciliğinde daha etkin söz sahibidir. Adı patron ya da iktidar da olsa çıkar baskıları bir yandan, ilan ve reklam verenler ve bunların halkla ilişkiler çalışmalarıyla yarattıkları baskı da diğer yandan ekonomi haberciliğine daha fazla müdahale edebilmektedir.

Ekonomi haberciliğinin özetlenen bu yapısal özelliklerinin paralelinde, kamusal görevlerinin de diğer habercilik türlerinden farklı olduğu anlaşılabilir. Birbirinden ayrı düşünülmemesi gereken ve

birliktelikleri ile bir bütün oluşturan bu farklı kamusal görev ve nitelikleri şöylece sıralamak mümkündür:

En doğru bilgileri aktarmak...

Basının kamusal görevlerinin başında elbette ki, haber vermek gelir. Kamu yararı taşıyan her olayı kamuoyuna açıklama anlamındaki bu işlev, aynı zamanda kamusal bir haktır. Ancak bu hak doğruluk, yorumsuzluk ve tarafsızlık gibi belli ilkelere uyularak kullanılabilen bir haktır. Ekonomi haberciliğine düşen görevlerin başında da, ekonomik değer taşıyan bilgileri topluma ulaştırmak gelir.

Ekonomi haberciliğinde diğer haber türlerinden farklı olarak “yazılan bir kelime ya da bir rakam” yazılış amacına bağlı olarak bir kesime çok önemli imkanlar sağlayabilirken, bir kesime çok önemli kayıplar getirebilmektedir (İnal, 1996:42). Yanlış bir tek haber büyük ekonomik kayıplara ya da kazançlara yol açabilmektedir. Bu anlamda doğru bilgileri aktarmak ekonomi haberciliğinde daha büyük önem taşımaktadır. (Erten, 1993:58)

Ekonomi haberciliği, elbette ki ekonomi yönetimindeki eleştirecek, ekonomi aktörlerine ve ekonominin tabanında faaliyet gösterenlere rehberlik edecektir. Ama bunu yaparken bilgileri çarpıtmamak, manüpile etmemek ve kamuoyunun doğru bilgilerle oluşmasını sağlamak ekonomi habercilerinin akıllarından çıkarmamaları gereken ilkelerdir.

Barometre olmak...

Ekonomi habercileri, yaşanan toplumsal ve ekonomik gelişmelerin barometresini ellerinde tutmaktadırlar. Ekonomi habercileri bu nedenle aynı zamanda muhtemel gelişmeleri koklayan ve onları önceden haber veren bir uyarı aracıdırlar (Ulagay, 1993:77). Bu anlamda ayakları yere basan bilgilerle geleceğe yönelik en doğru tahminlerde bulunmak, projeksiyonlar geliştirmek ekonomi habercilerinin başlıca işlevleri arasındadır. Ekonomide geleceği yorumlayabilmek her işin başıdır.

Karar alabilmeyi kolaylaştırmak...

Ekonomi okurlarının beklentilerinin başında karar almalarını kolaylaştıracak bilgilere ulaşmak gelir. Bu nedenle ekonomi haberciliğinin karar almayı kolaylaştırıcı bir niteliği de vardır. Ancak bu işlev yerine getirilirken okurlara mümkün olduğunca sağlıklı karar alabilmelerini sağlayacak doğru ekonomik bilgileri ulaştırmak gerekmektedir (Ulagay, 1993:77).

Ekonomi haberciliğinin atılım yaptığı dönemlere bakıldığında hep bir ekonomik krize rastlanır. Toplumda ekonomik belirsizlikler arttığında ekonomi haberlerine duyulan ihtiyaç artar. Bu anlamda ekonomi haberciliğinin bu belirsizliklerin giderilmesi, ülkenin geleceğinin açılması ve ufkunun genişletilmesi anlamında da bir işlev gördüğü anlaşılmaktadır.

Yol göstermek...

Ekonomide karar almayı geciktiren ve zorlaştıran belirsizlikler ekonomi habercileri için aynı zamanda bir tehlikenin de habercisidir. Kamuoyunun bir ışık beklediği bu dönemlerde suni kaygılarla ekonomi basınının belirsizlik ortamını daha da yoğunlaştırmasından özenle kaçınması gerekir. Pembe senaryoların üretilmesi kadar kara senaryoların üretilmesinin de ülkeyi içinden çıkılmaz bir duruma sürükleyebileceği unutulmamalıdır. Ekonomi habercileri kanaat ve eleştirilerin değiş tokuş edildiği bir forum yaratırlarken, bu forumun nabzını da ellerinde tutmalıdırlar.

Elbette ki, her zaman ülkedeki belirsizlikler yoğun olmayabilir. Böyle durumlarda da kişilerin kendi ekonomik yaşamlarındaki belirsizliklere dikkat edilmelidir. Bireysel yatırımcılara parasını nereye yatırabileceğine, hangi alanda girişimde bulunabileceğine ya da gelecekle ilgili beklentilerine dair bilgiler aktarmak ekonomi haberciliğinin bu işlevi altında adlandırılabilir. Böylece kamuoyuna yeni bir sosyal yapıda, topluma yük olmaksızın etken bir biçimde yer almaya fırsat veren yeni beceriler sunulacaktır.

Ayrıca unutulmamalıdır ki, haberciler gerektiğinde toplumun moral bekçiliğini yapan kişilerdir. Ancak ekonomik şartlar ne olursa olsun iyiyi daha iyi göstermek gibi, kötüyü daha kötü göstermek de aynı zararı verecektir.

Öngörülerde bulunmak...

Ekonomi haberciliğinin belki de en önemli işlevi olayları alıp, yorumlayıp, bir senteze ulaşılarak öngörüler çıkartmak ve bunları diğer işlevleri de gözününde bulundurarak okura sunmaktır. Bu anlamda okura geleceğe yönelik belirli perspektifler kazandırılması ve belirli öngörüler çerçevesinde beklentilerin sunulması en temel ihtiyaçların başında gelmektedir.

Ekonomik değerlere sahip çıkmak...

Ekonomi haberciliğine düşen aynı derecedeki önemli bir diğer görev istikrar, adil rekabet, şeffaflık, fırsat eşitliği, girişim özgürlüğü, vergi adaleti gibi temel ekonomik değerlerin ve kurumların gözetilmesi, bunlardan sapmaların teşhir edilmesi ve bunlara sahip çıkılmasıdır. Pozitif gerçeklik doğrultusunda tarafsızlık ilkesi içerisinde ekonomi basınının ülke ekonomik yaşamının can simidi olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Toplumun amaçlarının ve değerlerinin sunulması anlamında ekonomi habercileri toplumun ekonomik amaçlarını ve değerlerini sunma görevi ile yükümlüdürler.

Güç odaklarını tanıtmak...

Ekonomi çoğunlukla bir güç aracıdır. Toplumda bu gücün kullanıldığı grup ve odakları ortaya çıkartmak ve onları toplumla tanıştırmak yine ekonomi habercilerinin görevleri arasındadır. Ekonomi habercileri bunu yaparken yalnızca güç odaklarını topluma tanıtmakla kalmaz, toplumun da bu güç odaklarını tanımana imkan verir.

Uzlaşmaya katkıda bulunmak...

Ekonomi haberciliğine düşen bir diğer önemli görev ekonomi konularında toplumsal uzlaşmanın sağlanabilmesine katkıda bulunmaktadır. Ekonomi basını tartışma ortamları için zemin hazırlarken, bu ortamlarda bütünleştirme ve uzlaşma zeminlerinin oluşmasına da yardımcı olabilmelidir. Toplum içindeki çeşitli grupların kanaatlerini ve tavırlarını birbirlerine duyurabilecekleri bir araç olarak

ekonomi habercileri, toplumun amaçları ve değerlerini sunar ve açıkklarken toplumun bütün üyelerine erişebilme imkanlarına sahiptirler.

Çoğu zaman kamuoyu ile iktidar arasındaki iletişimi sağlayan ekonomi habercileri toplumsal uzlaşmanın sağlanması noktasında bilgi akışının sağlıklı sürmesi, işbirliği ve görüş birliği ortamlarının sağlanması noktalarında önemli işlevler görürler.

Sosyal dedektiflik yapmak...

Kamu adına toplumda yaşanan usulsüzlükleri ve yolsuzlukları izleyen, açıklayan, kanıtlarını toplayan, adalet mekanizmalarının harekete geçmesini sağlayan, haksızlıkları ifşa eden bir dedektiflik kurumu olan basın da menfaat sağlamaya daha yakın bir alan ekonomi haberciliğinde bu dedektifliğin bir kat daha önem kazandığı anlaşılır. Usulsüzlük ve yolsuzlukların yaşandığı en büyük yaşam alanı ekonomidir.

Çalışmaları denetlemek...

Kamu görevlilerinin ve yöneticilerin çalışmalarını halk adına denetlemek görevi de basın en önemli sorumluluk alanları arasındadır. Siyasal iktidarın kullanılışı denetleme ve eleştirme anlamında basın kamu yararı çerçevesinde denetim görevini yerine getirmelidir. Ekonomi habercileri açısından çoğu zaman "kamu yararı" adıyla gizlenen ya da çarpıtılan bilgilerin doğru olup olmadığı, kamu yararı içerip içermediği ya da çıkar sağlama amacı güdüp gütmeyeceği soruları hayati öneme sahip sorulardır.

Daha sonra eklemek gerekirse, ekonomi basınının eğlendirme işlevinde belki o kadar başarılı olamayacağı düşünülse de toplumsallaştırma, eğitim ve kültürün gelişmesine katkı işlevleri anlamında üzerine düşeni yerine getireceğine şüphe görülmediği vurgulanabilir.

Gazeteciler toplumun ekonomik, kültürel ve siyasal platformlarda daha yeni, daha ileri ve daha çağdaş kurumlara sahip olabilmelerini sağlamak için uğraşan, mücadele eden, olması gerekeni sorgulayan, mevcutla yetinmeyen yenilikçi, insançı ve inşacı niteliklere sahiptir.

Etik ilkelere bağlı kalmak...

Öte yandan sürüp gidebilecek bu listenin çok hassas dengeler üzerinde kurulduğuna dikkat edilmeli ve sözkonusu işlevlerin dayanak noktasının etik ilkeler olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu yüzden tüm bu ilkeler ve amaçların hayata geçirilebilmesi için ekonomik alanda bilgi ve inisiyatif sahibi herkesin ekonomi basınına yardımcı olması adeta bir zorunluluk şeklinde algılanmalıdır..

Ekonomi basını bir yandan ülke ekonomisindeki gelişmeleri yakından takip ederken, diğer yandan uluslararası hareketleri izleyebilmeli ve bunlardan çıkardığı sonuçları okurlarına doğru bir şekilde belirli bir vizyon oluşturacak biçimde aktarabilmeli, günlük hayatta kullanılan ekonomik bilgi ve değerlendirmeleri sağlıklı bir şekilde paketleyebilmeli, görünenin ardındaki gerçekleri yorumlayabilmelidir. İşte bunu yaparken etik ilkelerin yol göstericiliğinden sapılmaması gerekmektedir.

Ekonomi yazarlığı günümüzde Necati Doğru'ya (1996:40) göre, "tarafsız, objektif, yansız, lobilerin adamı olmayan, çıkar gruplarının çarkı için yazmayan, olaylara bilimin net ölçütlerini kullanarak bakabilen" bir ideal düzeye doğru hızla ilerlemektedir. Bu ölçülere uymayan yazarlar, holding yazarı, parti yazarı gibi damga yiyip yıpranıp ufalmakta; ölçüye uyan yazarlarsa okur gözünde büyük itibar kazanmaktadır.

Kaynakça

-ÖKE, M. Kemal (1994). **Gazeteci**. Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları: 11.

-YÜKSEL, Erkan (1996). **Türk Basınının Gelişiminde Basında Ekonomi ve Ekonomi Basını: Kavram ve Kapsam Açısından Uygulamalı Bir Çalışma**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

-YÜKSEL, Erkan (1999) **Türkiye'de Ekonomi Basını Gündemi ve Siyasal Gündem İlişkisi (Özelleştirme Örneğinde Bir Gündem Belirleme Çalışması)**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

-İNAL, Fasih (1996). "*Ekonomi Gazeteciliğinin İncelikleri*", **Ekonom**, Sayı:1, Haziran.

-ERTEN, Taylan (1993). "*Ekonomik Kalkınma Süreci İçinde Ekonomi Basınının Yeri*", **3. İzmir İktisat Kongresi-8**. Ankara:DPT.

-ULAGAY, Osman (1993). "*Ekonomik Kalkınma Süreci İçinde Ekonomi Basınının Yeri*", **3. İzmir İktisat Kongresi-8**. Ankara:DPT.

-DOĞRU, Necati (1996). "*Ekonomi Basını Yeni Bir Dönemde*", **Ekonom**, Sayı: 2, Eylül.